

pravo azila – utočišta na brodovima dubrovačke republike

Ilija MITIĆ

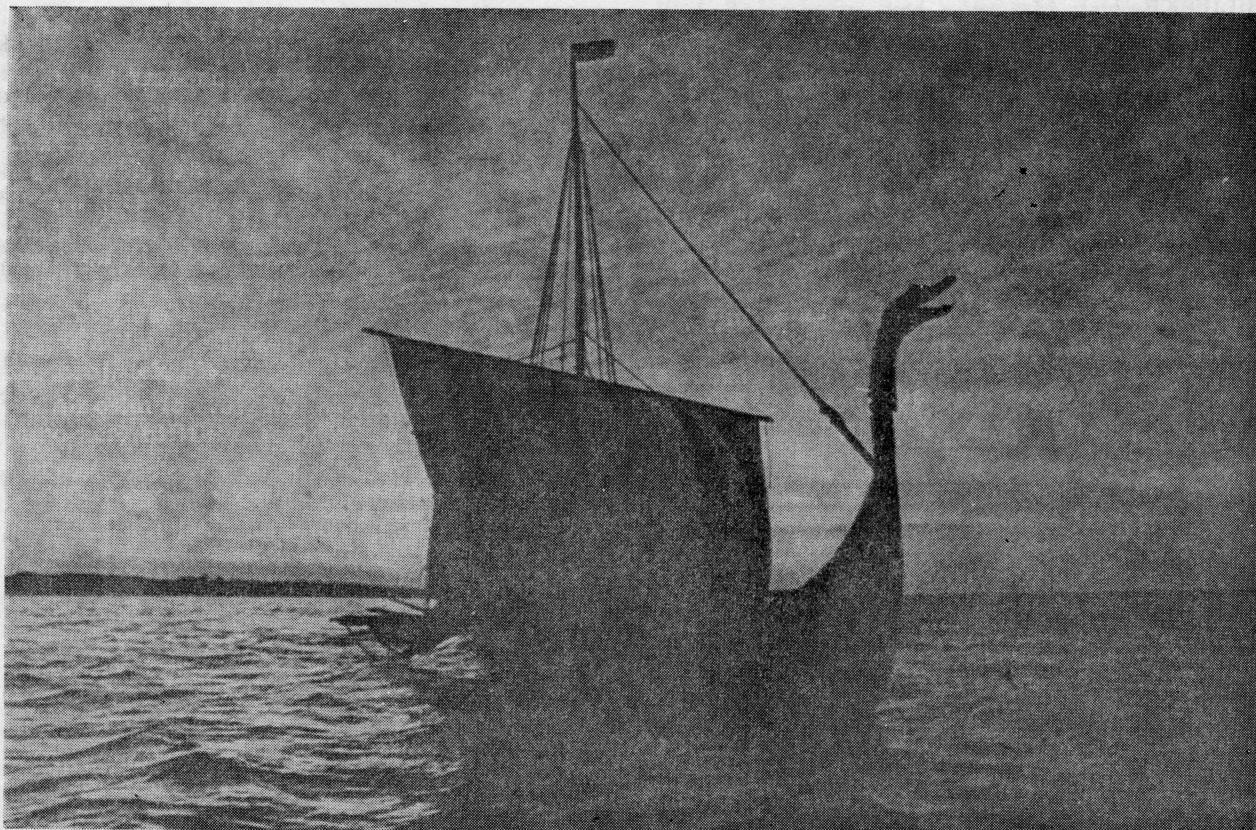
Dubrovnik je poslije oslobođenja od vlasti Venecije 1358. godine imao sve elemente jedne države; određeno područje, svoje stanovništvo, organiziranu vlast i uređenu vanjsku službu. Ova je mala država bila potpuno samostalna jer su odluke njezinih organa bile konačne i nisu podlijegale nikakvom naknadnom odobrenju, pa je ona na taj način mogla slobodna da stupa u trgovačke i diplomatsko-konzularne odnose sa drugim zemljama i da daje utočište raznim izbjeglicama na svom teritoriju. Prema tome Dubrovačka je Republika bila suverena država kako u unutrašnjem tako i u vanjskom pogledu posjedujući sve atribute vlasti: vlastito, slobodno zakonodavstvo, upravu, sudstvo, financijsku vlast i potpunu slobodu pregovora s drugim zemljama, pa je time bila priznata kao subjekt međunarodne zajednice.

Dubrovčani su od najstarijih vremena, a naročito poslije oslobođenja od vlasti Venecije, primali razne doseljenike i bjegece iz susjednih zemalja, pružajući im utočište na svom području. To davanje azila smatrali su jednim od temeljnih prava svoje države i oznaku njezine nezavisnosti, pa su iz tog razloga odlučno branili to svoje pravo, s ponosom ističući slučajeve kad su zaštitili nekog važnijeg bjegeca. Dubrovnik je pružajući utočište raznim osobama punih 450 godina, sve do ukida-

nja Republike, ne samo potvrđivao i dokazivao svoju samostalnost već je na taj način obnavljao i povećavao svoje stanovništvo kako doseljenicima, tako i pojedinim izbjeglicama koje su stekle pravo da ostanu na dubrovačkoj državnoj teritoriji. Dubrovačka je vlada u nastojanju da se ne zamjeri drugim državama izbjegavala da u svojim odlukama i propisima nešto konkretno odredi u vezi pružanja utočišta u Dubrovniku, osim što se ograničila na davanje općih izjava o pravu stranaca da se mogu skloniti i zatražiti utočište na području dubrovačke države ili na brodu pod dubrovačkom zastavom.

Među državama je od davnine postojao običaj međusobne kazneno pravne pomoći po kojoj su se izručivali zločinci drugoj državi, na njezin zahtjev. Njihovo vraćanje u zemlju iz koje su pobjegli temeljilo se na ugovornom ili običajnom pravu, odnosno reciprocitetu između dviju država. S vremenom se u međunarodno-pravnoj praksi utočište počelo davati i izbjeglicama koji bi se sklonili i zatražili azil — utočište ne samo na teritoriju druge države već i na stranom brodu kad bi se isti nalazio u luci ili teritorijalnim vodama države čiji je podanik bio izbjeglica. Tu su uobičajenu praksu prihvatili kako brodovi mediteranskih zemalja, tako i oni pod zastavom Dubrovačke Republike.

Republika Genova, kao suparnik Venecije bila je prirodan saveznik Dubrovačke Republike u bor-

bi za Jadran, pa su iz tog razloga ove dvije republike od najstarijih vremena održavale ne samo jake pomorsko-trgovačke veze, već su bile i u prisnim političkim odnosima. Bliškost tih veza najbolje potvrđuje činjenica da je preko 250 godina postojao i djelovao dubrovački konzulat u luci Genovi i to od 1531. g. pa sve do ukinuća Dubrovačke Republike 1808. godine.

Vlada Republike Genova davala je utočište raznim izbjeglicama na svom području, kao što je to činila i dubrovačka vlada. Među dokumentima dubrovačkog Historijskog arhiva nalazimo da su podanici Genove često tražili utočište na dubrovačkom brodu koji se zbog ukrcaja ili iskrcaja nalazio u luci Genovi, a isto su se tako i Dubrovčani sklanjali i dobijali azil na brodu koji se pod zastavom Genove, ili neke druge zemlje, nalazio u dubrovačkoj luci. Tako su se na primjer 1785. g. tri bjegunca sklonila u luci Genovi na dubrovački brod kapetana Garglića tražeći na njemu utočište. Dubrovački je Senat, pošto je saznao za ovaj slučaj, odmah obavijestio svog agenta J. Bagnasca u Genovi da se ovi bjegunci ne smiju izručiti tamošnjim vlastima već prvim dubrovačkim brodom uputiti u Dubrovnik. U uputstvu koje je poslano od strane Senata agentu Dubrovačke Republike u Genovi navodi se da ove izbjeglice nisu ni teški zločinci, ni vojni bjegunci, pa radi toga njihova djela nisu takove naravi da zbog njih ne bi mogli uživati azil, odnosno utočište u Dubrovniku. Međutim, neposredno poslije toga, početkom 1786. g., upućen je iz Dubrovnika u Genovu, dubrovačkim brodom kapetana M. Kneževića, bjegunac A. Romano kojemu vlada u Dubrovniku zbog izvršenog krivičnog djela i na osnovu utvrđenog reciprociteta, nije mogla dati utočište na svom teritoriju, a niti uputiti u koju drugu zemlju već samo u Genovu odakle je i pobjegao. Na isti je način nekoliko godina ranije dubrovačka vlada zatražila od

vlade Republike Genove izručenje kapetana Sugljašića zbog počinjenog krivičnog djela u Dubrovniku.

Navedeni slučajevi nisu bili jedini, usamljeni primjeri, u uzajamnoj praksi izručenja raznih izbjeglica između Republike Genove i Dubrovnika, pa je dubrovački Senat 1788. g. naredio svom agentu u Genovi da zaključi s tamošnjom vladom ugovor o izručenju bjegunaca. Prema uputama Senata u ugovoru je trebalo biti naznačeno da se ne može pružati utočište na brodu ili na području Dubrovnika i Genove, podanicima ovih dviju zemalja čija je krivica bila propisno utvrđena, kao i onim izbjeglicama koji su bili osuđeni od vlasti svoje zemlje. Agent Dubrovačke Republike u Genovi uspio je, poslije usmenih pregovora, da sklopi iste godine ugovor s tamošnjom vladom o uzajamnom izručenju podanika dviju Republika i to ne samo onih koji su se nalazili pod istragom u svojoj zemlji ili čiji su zločini bili već utvrđeni i dokazani nego i osuđenih osoba. Na taj je način ustanovljeno za podanike jedne i druge zemlje da mogu dobiti utočište u Genovi ili Dubrovniku kao i na brodovima u njihovim lukama samo ukoliko ispunjavaju predviđene uslove, a to je da traže utočište, odnosno azil iz ekonomskih ili političkih razloga, pod uvjetom da neće vršiti ili podupirati neprijateljske akte protiv svoje države ili koje strane zemlje. Međutim i pored ovog ugovora mnoga su pitanja izručenja izbjeglica bila prepuštena rješavanju od slučaja do slučaja i po načelu reciprociteta.¹

Vlada Dubrovačke Republike nastojala je uvijek ići u korak s vremenom, pa je tako prihvatila u međusobnom odnosu sa Genovom, kao i drugim zemljama, važeću praksu u pogledu bjegunaca i to ne samo onih na svom državnom području već i na brodu, koja se osnivala na općim principima tadašnjeg međunarodnog prava.

BILJEŠKE

¹ *Let. di Ponente*, 88, str. 74 (16. XI 1769. g. — Dubrovačka vlada traži od vlade Republike Genove izručenje kap. Šugljašića; *Isto*, 116, str. 89 (11. XI 1783. g.); *Isto*, 119, str. 345 (18. XII 1786. g. — U pismu dub. agenta u Genovi između ostalog stoji da je prije izvjesnog vremena zatraženo da se zaključi sa Genovom ugovor o izručenju bjegunaca.); *Isto*, 118, str. 113 (Pismo Senata od 27. VIII 1785. g. u vezi tri bjegunca koji su se sklonili na dub. brod kap. N. Garglića.); *Isto*, 119, str. 322 (Pismo Senata od 29. XI 1786. g. u vezi spomenuta tri bjegunca koja se imaju iz Genove uputiti u Dubrovnik... »accio possano godere di

quell'asilo, al quale à buona fede s'erano ricoverati«.); *Isto*, 119, str. 86 (2. III 1786. g. — Pismo Senata agentu Bagnascu o upućivanju zatvorenika iz Dubrovnika u Genovu.); *Cons. rog.*, 191, str. 152 (26. VIII 1788. g. — Senat piše svom agentu u Genovi o ugovoru koji se ima sklopiti sa Genovom u vezi izbjeglica.); Historijski arhiv u Dubrovniku; *J. Andrassy*, Priznanje novih država i vlada u praksi dubrovačke diplomacije, Rad JAZU, 359, Zagreb 1971. g.; *I. Mitić*, On international relations of Dubrovnik the only maritime republic in the Balcans, »Balcanica« VIII, Beograd 1977. g.